

2017. gada 26. maijs

Nostāja Nr. 4

ĀIPL nostāja attiecībā uz augstākās izglītības politiku

1. Kopsavilkums

Pēdējos gados Ārvalstu investoru padome Latvijā (turpmāk –ĀIPL) ir konstatējusi nepārprotamus trūkumus izglītības nozarē Latvijā, un proti, izglītības infrastruktūras un pieprasījuma savstarpēju neatbilstību, spožāko prātu emigrēšanu, resursu sadrumstalošanu, uzlabojumu trūkumu augstākās izglītības un zinātnes kvalitātē.

Valdība ir uzsākusi reformas lielākajā daļā jomu, kuras bijušas uzmanības lokā jau iepriekšējos gados, un ĀIPL novērtē valdības pūles un rezultātus, kas panākti kopš iepriekšējās augsta līmeņa tikšanās, piemēram, pedagogu atalgojuma modeļa izstrādi un virzību uz skolu tīkla optimizāciju.

Investoru lielākās bažas joprojām saistītas ar darbaspēka pieejamību Latvijā, un tādējādi arī ilgtermiņa mērķi nav mainījušies:

1. Paaugstināt kvalitātes līmeni visā izglītības sistēmā no laba uz izcilu.
2. Veltīt pūles kompetencēs balstītas izglītības ieviešanai visos līmeņos.
3. Nodrošināt vienlīdzīgas iespējas skolu tīkla optimizācijā un resursu koncentrēšanā.

Lai sasniegtu iepriekš minētos mērķus, ĀIPL ierosina sākt jaunu posmu Latvijas izglītības sistēmas modernizācijā, izmantojot jau izveidoto darba grupu, kurā apvienojušies labākie speciālisti pārmaiņu vadībā un izglītības jomā. Mēs arī aicinām Latvijas augstākā līmeņa amatpersonas formulēt savu redzējumu par izglītības sistēmu kopumā, jo tam ir būtiska nozīme, lai varētu īstenot nepieciešamās pārmaiņas un uzlabojumus.

2. Rekomendācijas

1. Internacionalizācija

- 1.1. Internacionalizāciju veidot, ņemot vērā valsts ilgtermiņa stratēģiju. Šajā ziņā varētu paredzēt vairāk speciālā finansējuma programmu, lai piesaistītu izcilus ārvalstu studentus un mācītspēkus.
- 1.2. Vākt un izplatīt informāciju, kas ļautu veikt objektīvu, vispusīgu un precīzu Latvijas skolu un augstākās izglītības iestāžu izvērtēšanu.

1.3. Pārskatīt valodas prasības un procesu, kādā notiek ievēlēšana augstākās izglītības iestāžu vēlētajos amatos, lai atvieglotu to internacionalizāciju.

2. Sadarbība

- 2.1. Stiprināt konsultatīvo padomju lomu augstākās izglītības iestādēs, lai veicinātu pārskatatbildību un nodrošinātu stratēģisku pieeju.
- 2.2. Sagatavot rīcības plānu augstākās izglītības iestāžu reformēšanai un “Augstskolu likuma” pārskatīšanai, ņemot vērā Valsts kontroles revīzijā izdarītos secinājumus un nepieciešamību prasmīgi izmantot pēdējās pieejamās ES struktūrfondu programmas finansējumu.
- 2.3. Motivēt augstākās izglītības iestādes ieviest elastīgākas pārvaldības procedūras profesionālo mācību programmu izstrādē, īstenošanā un uzlabošanā, lai veicinātu mijiedarbību ar darba tirgu. No universitātēm būtu jāprasa, lai tās veicina “ekosistēmu” izveidi informācijas apmaiņai un sadarbībai starp zinātnes un uzņēmējdarbības struktūrvienībām. Tādas nesen uzsāktas iniciatīvas kā “RTU Dizaina Fabrika” un “Demola Latvia”, lai gan vēl atrodas tikai sākuma stadijā, būtu pelnījušas saņemt investīcijas un uzmanību.
- 2.4. Pārskatīt akreditēšanu/licencēšanu un finansējuma piešķiršanu un apjomu, lai veicinātu starpinstitucionālu sadarbību, pienācīgi finansētu studiju programmas, sekmētu sadarbību ar uzņēmējdarbības vidi un veicinātu akadēmisko izcilību. Viena iespēja būtu noteikt striktas/ilgas akreditācijas procedūras valsts finansētajām akadēmiskajām studiju programmām, bet elastīgākas/paātrinātas licencēšanas procedūras profesionālajām studiju programmām.
- 2.5. Gatavojoties jaunam akreditācijas procesam, kopā ar pārstāvjiem no uzņēmējdarbības vides veikt objektīvu nākotnes tirgus tendenču analīzi.
- 2.6. Veicināt sadarbību starp pamatizglītības un vidējās izglītības iestādēm un augstākās izglītības iestādēm, lai palīdzētu skolotājiem apgūt jaunās tehnoloģijas.

3. Individualizācija

- 3.1. Veikt neatkarīgu un vispusīgu novērtējumu attiecībā uz to, cik liels skaits audzēkņu mācību procesu nepārtrauc (*retention*) un cik liels skaits to pabeidz (*completion*) visos izglītības sistēmas līmeņos.
- 3.2. Veicināt profesionālajās skolās uzņemto audzēkņu skaita pieaugumu, atvieglojot izglītības procesa integrāciju darba tirgū un piedāvājot karjeras konsultantu pakalpojumus 9. klašu skolēniem un viņu vecākiem.
- 3.3. Ieviest “21.gadsimta kompetenču” attīstības moduļus kā obligātus komponentus vidusskolu un profesionālo skolu mācību programmās un bakalaura studiju programmās, lai veicinātu t.s. „mīksto” (sociālo) un vadības kompetenču izkopšanu. Nodrošināt to skolotāju pienācīgu sagatavošanu, kuri atbild par kompetencēs balstītas izglītības projekta īstenošanu savā skolā.
- 3.4. Paredzēt īpašu finansējumu Latvijas labākajiem potenciālajiem mācītbspēkiem, zinātniekiem, studentiem un skolēniem un atbalstīt viņus, piedāvājot ekspertu un

3. Rekomendāciju pamatojums

1. Latvijas demogrāfiskā situācija liecina, ka iedzīvotāju skaits turpinās sarukt, un tas turpinās ietekmēt izglītības sistēmu (mazāk ieinteresētu studentu un pasniedzēju). Pastāv cieša saikne starp augstākās izglītības internacionalizāciju un starptautisko konkurētspēju. Veicināt augstākās izglītības atvērtību starptautiskai sabiedrībai un zinātības apmaiņu – tām vajadzētu būt augstākās izglītības attīstības prioritātēm. Augstākās izglītības kvalitāte ir cieši saistīta ar akadēmiskā personāla kvalifikāciju un zinātnisko darbību, kas nepietiekamā finansējuma dēļ piedzīvo lejupslīdi. Šajā ziņā augstākās izglītības iestāžu personāla vēlēšanām vajadzētu būt pilnīgi neatkarīgām no latviešu valodas zināšanu līmeņa.

2. Latvijas augstākās izglītības sistēma ir pārāk sadrumstalota, par ko ik gadu liecina augošā disproporcija, proti, studentu skaits samazinās, bet augstskolu un studiju programmu skaits aug. Augstākās izglītības iestāžu sadrumstalotība noved pie resursu sadrumstalotības, nepietiekamas dalīšanās resursos un studiju programmu dublēšanās bez skaidri noteiktiem studiju mērķiem un rezultātiem.

Augstākās izglītības iestāžu studiju programmu akreditācija pašlaik netiek uztverta kā kvalitātes garants potenciālo studentu un darba devēju vidū.

Augstākās izglītības iestādes piedāvā akadēmiskās un profesionālās studiju programmas ar līdzīgu pārvaldības un akreditācijas kārtību. Akadēmiskajā un profesionālajā izglītībā nepieciešamas atšķirīgas pieejas un struktūras kvalitātes pārvaldībai un nodrošināšanai.

Pastāv disproporcija starp studiju programmu piedāvājumu universitātēs/koledžās un pieprasījumu darba tirgū.

3. Vidusskolu audzēkņi nav motivēti studēt un iegūt akadēmisko vai zinātnisko grādu. Aptuveni 30% no vidusskolu absolventiem neturpina mācības augstskolās, taču pieprasījums pēc mazkvalificēta darbspēka samazinās.

Pastāv neatbilstība starp darba devēju vajadzībām, darba ņēmēju gaidām un mācību saturu skolās un augstskolās. Šis saturs nemainās un nevirzās uz kompetencēs balstītu saturu, kā to 21. gadsimtā varētu gaidīt darba devēji un uzņēmumi.

Augstas raudzes jauni zinātnieki pamet valsti labāku pētniecības iespēju un augstāka dzīves līmeņa meklējumos. Šīs situācijas cēlonis daļēji ir zinātnei piešķirtie ierobežotie līdzekļi (zem ES līmeņa) un sadrumstalotā un pārmērīgi birokrātiskā līdzekļu sadales sistēma.